

ΓΥΝΑΙΚΑ

Έχω το θάρρος να ΔΙΕΚΔΙΚΩ

συνέντευξη της Άννας

ΚΑΡΑΜΑΝΟΥ Ευρωβουλευτή ΠΑΣΟΚ

Μάρτιος 2001

***Πριν γίνει ευρωβουλευτής ήταν δραστήρια
φεμινίστρια και πριν γίνει φεμινίστρια ήταν
ένας άνθρωπος ευαίσθητος απέναντι στην
αδικία. Η Ολγα Μπακομάρου ανακαλύπτει ότι,
στη διαδρομή από τον Πύργο στο
Στρασβούργο, η Άννα Καραμάνου παραμένει
αυτό που ήταν: μια γυναίκα που διεκδικεί τα
πάντα από την εξουσία και από το άλλο φύλο.***

Τα φαξ με την ένδειξη του Ευρωπαϊκού
Κοινοβουλίου, που αδιαλείπτως φτάνουν τα
τελευταία τέσσερα χρόνια στο γραφείο μου,
μου κίνησαν το ενδιαφέρον να γνωρίσω την
γυναίκα που τα υπογράφει. Γιατί σκιαγραφούν
το πορτραίτο μιας ευρωβουλευτού σε διαρκή
δράση, με συγκεκριμένη θέση και ουσιαστικές
πρωτοβουλίες για τα προβλήματα του
σύγχρονου ανθρώπου, της γυναίκας ιδιαίτερα.
Πριν εγκατασταθεί στις Βρυξέλλες ήταν Γενική
Γραμματέας Ισότητας και μια ζωή
συνδικαλίστρια και αγωνίστρια, υπέρμαχος των
δικαιωμάτων των γυναικών και των
εργαζομένων, δρώντας από τον χώρο του
ΠΑΣΟΚ.

Μέλος, σήμερα, του προεδρείου της
Σοσιαλιστικής Ομάδας του Ευρωκοινοβουλίου,

αντιπρόεδρος της Σοσιαλιστικής Διεθνούς Γυναικών, ιδρυτικό στέλεχος του Πολιτικού Συνδέσμου Γυναικών, που ήταν δική της ιδέα, μετέχει ταυτόχρονα σε όλες τις επιτροπές που μάχονται για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των πολιτών. Στα Βαλκάνια κυρίως και, τελευταία, και σε χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου.

Συναντηθήκαμε στο σπίτι της στην Αθήνα, ένα ήσυχο ρετιρέ με κλασσικά έπιπλα και χωρίς περιττά στολίδια, που νομίζω ότι της πηγαίνει. Ήταν μέσα στις γιορτές, το τραπέζι γεμάτο γλυκίσματα, σταλμένα από φίλους, ως και χουρμάδες υπήρχαν κατευθείαν από την Αφρική....Είναι μια γυναίκα που αποπνέει σιγουριά και εμπνέει εμπιστοσύνη, από τα χαρακτηριστικά και την έκφραση του προσώπου, ως τις κινήσεις και το μέταλλο της φωνής της.

Κινείται διαρκώς. Στρασβούργο-Βρυξέλλες, μονίμως ταξιδεύει, χθες μπορεί να ήταν στην Αλβανία, προχθές στη Σενεγάλη, αύριο στο Ιράκ ή στο Ισραήλ . Κάθε Πέμπτη απόγευμα παίρνει από το Βέλγιο το αεροπλάνο για την Αθήνα και κάθε Δευτέρα πρωί ξαναπετάει για να επιστρέψει.

- Δεν σας κουράζει αυτό;

Όχι, αντίθετα μου αρέσει. Λέω ότι μία χαρά όταν πηγαίνω στις Βρυξέλλες και άλλη μία όταν φεύγω από εκεί . Η εμπειρία του να είσαι ευρωβουλευτής είναι συναρπαστική! Και δεν πλήττεις ποτέ. Κάθε μέρα, έχεις τόσα πράγματα να μάθεις και να κάνεις, να συνεργαστείς με διαφορετικούς ανθρώπους, σε ένα περιβάλλον κοσμοπολίτικο και πολυπολιτισμικό. Μου αρέσει η ποικιλομορφία. Και νομίζω ότι το ευρωπαϊκό εγχείρημα είναι ένα συγκλονιστικό πολιτικό επιχείρημα, μοναδικό στην ιστορία.

- Πολλοί εκφράζουν σκεπτικισμό, αν θα μας βγει σε καλό..

Υπάρχει, πράγματι, έντονος σκεπτικισμός και αμφισβήτηση. Αλλά εγώ είμαι υπέρμαχος της ευρωπαϊκής ιδέας και της ευρωπαϊκής ενότητας. Ζούμε σε μια εποχή τεράστιας επιστημονικής και τεχνολογικής εξέλιξης και θα μάθουμε να συνυπάρχουμε και να συνεργαζόμαστε με τους άλλους, είτε το θέλουμε είτε όχι. Είναι, πιστεύω, αναπόφευκτο αυτό, αλλά και ωραίο.

- Η πολιτική, εκτός από .. ωραία, είναι και εύκολη υπόθεση για τις γυναίκες;

Είναι σκληρή υπόθεση. Διότι η επιτυχία και η δύναμη, οικονομική και κοινωνική, είναι συνδεδεμένη με τον άντρα. Άλλα περιμένουν από εμάς. Να είμαστε τρυφερές μανάδες, καλές σύζυγοι, υπάκουες και υποταγμένες. Υπάρχει μια υποτίμηση του γυναικείου φύλου, στην οποία βοηθάει, βέβαια, και η δική μας χαμηλή αυτοεκτίμηση και αυτοπεποίθηση. Πράγμα φυσικό, όταν βομβαρδιζόμαστε συνεχώς με μηνύματα υποτίμησης από το σύνολο σχεδόν της κοινωνίας.

>Ισχύει και για τις γυναίκες πολιτικούς αυτό;

Βεβαίως. Ακόμη και αν το αξίζουν, ακόμη και αν έχουν δείξει ότι είναι σπουδαίες, τις υποτιμούν. Τη Μελίνα, για παράδειγμα, που ήταν καταπληκτική, πολλές φορές ένοιωθα πως την υποτιμούσαν.

- Πόσες άλλες Ελληνίδες πολιτικούς θεωρείτε πετυχημένες;

Και η Βάσω η Παπανδρέου είναι επιτυχημένη και η Ντόρα Μπακογιάννη και η Μαρία Δαμανάκη και η Άννα Διαμαντοπούλου. Και τον εαυτό μου τον θεωρώ επιτυχημένο και πολύ τυχερό που απολαμβάνει αυτή τη θέση, ύστερα

από τόσα πολλά χρόνια σκληρής δουλειάς,
βέβαια.

- Νομίζετε ότι ο κόσμος θα ήταν καλύτερος
αν κυβερνούσαν οι γυναίκες;

Το πιστεύω απολύτως, κι αυτό με κάνει να
αγωνίζομαι για την ισότητα των δύο φύλων, την
υποχώρηση του ανταγωνισμού και τη
θεμελίωση σχέσεων συνεργασίας,
συντροφικότητας, αγάπης και ειρηνικής
συνύπαρξης. Πιστεύω ότι αν συγκυβερνούσαμε
άντρες και γυναίκες, αν υπήρχε μια ισορροπία
του ανδρικού και του γυναικείου φύλου στην
πολιτική, θα είχαμε πιο ισορροπημένη κοινωνία.

- Παρ' όλα αυτά, οι γυναίκες, με πρώτες και
καλύτερες τις Ελληνίδες, δεν δείχνουν
διάθεση να ασχοληθούν με την πολιτική

Είμαστε, πράγματι, η τελευταία χώρα στην
Ευρωπαϊκή Ένωση και μια από τις τελευταίες
στον κόσμο, σε αυτό το θέμα – πρώτη είναι η
Σουηδία. Γιατί είμαστε και το μόνο κράτος της
Ευρωπαϊκής Ένωσης που δεν συνορεύει με
καμιά από τις χώρες της,, ενώ το ένα πόδι μας
πατάει στην Ανατολή. Οι αντιλήψεις της μας
επηρεάζουν ακόμη, ζούμε κάτω από μια
ιδιότυπη βαλκανική πατριαρχία, σε ένα κλίμα
εχθρικό για την συμμετοχή των γυναικών στην
πολιτική.

- Όμως, και στις άλλες χώρες η συμμετοχή
δεν είναι ενθαρρυντική. Γιατί;

Οι λόγοι είναι πολιτισμικοί και πολιτικοί.
Υπήρξε ένας ιστορικός αποκλεισμός των
γυναικών από τον δημόσιο βίο. Σκεφτείτε ότι,
ως πριν από μερικούς αιώνες, οι γυναίκες δεν
είχαν δικαίωμα ούτε στη μόρφωση, ούτε στην
επιστήμη, ούτε στην τέχνη. Στον Μεσαίωνα, μια
γυναίκα που τολμούσε να ξεφύγει και κατ'
ελάχιστο από τον παραδοσιακό της ρόλο, την
έκαιγαν ζωντανή. Τον άντρα, τουλάχιστον, τον
θανάτωναν πριν. Μόλις τον τελευταίο αιώνα

βγήκαμε από το σκοτάδι και την αφάνεια πολλών αιώνων. Και τα κατακτήσαμε σχεδόν όλα.

- Ποιες είναι οι κατακτήσεις μας;

Το δικαίωμα στην αμειβόμενη εργασία, στη μόρφωση, η ισότητα απέναντι στον νόμο, το δικαίωμα στην ψήφο. Τώρα, η κύρια διεκδίκησή μας πρέπει να είναι η ισόρροπη συμμετοχή μας στα δημόσια πράγματα.

- Νομίζω ότι οι ίδιες οι γυναίκες δεν ενδιαφέρονται και τόσο γι' αυτό. Πολλές δίνουν την εντύπωση ότι θέλουν την βολή τους, να περνούν καλά, να αποκατασταθούν καλά .

Δεν φταίνει οι γυναίκες, φταίει η κουλτούρα. Δεν μπορώ να τις κατηγορήσω, έτσι έχουν μάθει, τα πρότυπα επιβάλλονται από αυτούς που κατέχουν την εξουσία. Είναι γεγονός ότι αυτές που ασχολούνται με τη πολιτική και που πραγματικά θέλουν από μόνες τους να συμμετέχουν στον δημόσιο βίο, όπως και οι επιτυχημένες γυναίκες επαγγελματίες, αποτελούν την εξαίρεση του κανόνα.

- Είναι γυναίκες μιας ειδικής κατηγορίας;

Είναι αυτές που επαναστατούν απέναντι σε ένα παραδοσιακό τρόπο ζωής και αμφισβητούν τα πρότυπα. Η τηλεόραση κατακλύζεται από τα πρότυπα αυτά, της γυναίκας τσαχπίνας, της όμορφης, της αδύνατης, της ναζιάρας, της υποταγμένης. Εγώ στις νέες γυναίκες λέω "Πρώτα η καριέρα σας και μετά η οικογένεια".

- Σε αυτή την αντίληψη, σε αυτό το σύνθημα, αποδίδεται ουσιαστική ευθύνη για το πλήγμα που έχει υποστεί στην εποχή μας ο θεσμός της οικογένειας .

Όταν η οικογένεια σημαίνει θάνατο για τις γυναίκες, ας υποστεί πλήγμα. Δεν μπορεί να

συνεχίσει να είναι αυτή που είναι, εις βάρος των επιδιώξεων και των ονείρων των γυναικών. Έχουν και αυτές δικαίωμα στην καριέρα, όπως ακριβώς και οι άντρες. Διότι ως τώρα υπήρχε πλήρης ανισορροπία στην οικογένεια. Η γυναίκα φορτωνόταν όλο το βάρος, παραμερίζοντας τις όποιες προσωπικές φιλοδοξίες της, και συχνά δεν εύρισκε και δικαίωση.

- Τώρα έχει φορτωθεί και την εργασία έξω από το σπίτι .

Προτιμότερο αυτό το βάρος από το δράμα που ζουν πολλές γυναίκες, οι οποίες εγκατέλειψαν καριέρες ή έβαλαν τα πτυχία τους σε κορνίζες και φτάνοντας στα πενήντα τους έμειναν μόνες, χωρίς εισόδημα, χωρίς σύνταξη. Διότι τα παιδιά έφυγαν ή έφτιαξαν δικές τους οικογένειες και πολλοί σύζυγοι, κατά τα πρότυπα που τείνουν να επικρατήσουν, αναζητούν ως συντρόφους εικοσάρες.

- Επομένως;

Επομένως, οι γυναίκες θα πρέπει να μάθουν να στέκονται αυτόνομα πάση θυσία και να δημιουργούν τις βάσεις για μια αξιοπρεπή ζωή. Και δεν είναι αξιοπρεπές να ζεις από τα εισοδήματα κάποιου άλλου. Αξιοπρεπές είναι να ζεις από το δικό σου εισόδημα και με το δικό σου εισόδημα να μπορείς να στηρίζεις την οικογένειά σου, όπως ακριβώς και οι άντρες.

- Τελικά, είστε υπέρ ή κατά της οικογένειας;

Είμαι υπέρ της υγιούς οικογένειας. Και υγιής οικογένεια είναι αυτή όπου υπάρχει δίκαιη κατανομή των υποχρεώσεων και των ευθυνών, εντός σπιτιού και εκτός, και δεν χρειάζεται ανθρωποθυσίες για να επιβιώσει. Διαφορετικά, θα πρέπει να βρούμε άλλους τρόπους συνύπαρξης.

- Η Ευρωπαϊκή Ένωση τι κάνει για όλα αυτά;

Χάρη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, δημιουργήθηκε ένα θεσμικό πλαίσιο υπέρ των δικαιωμάτων των γυναικών-μια από τις κεντρικές επιτροπές της εργάζεται για την ισότητα των δύο φύλων και τις ίσες ευκαιρίες. Η συμμετοχή της γυναίκας στα κοινά μας απασχολεί σοβαρά, και δεν είναι κάτι εύκολο με την αυτόματη αρνητική αντίδραση των αντρών. Διότι κάθε θέση που παίρνει μια γυναίκα την χάνει ένας άντρας. Χαμός έγινε για να βάλουμε και μερικές γυναίκες στα ψηφοδέλτια. Ένα άλλο μεγάλο θέμα είναι της βίας.

- Υπάρχει έξαρση, όπως γράφετε;

Δεν μπορώ να σας πω με σιγουριά, γιατί παλαιότερα τα περιστατικά βίας ήταν επτασφράγιστο μυστικό. Τώρα καταγγέλλονται. Πάντως, είναι γεγονός η βία κατά των γυναικών, εγώ δεν νομίζω ότι υπάρχει γυναίκα που έχει υποστεί κάποιας μορφής βίας, ψυχολογική ή σωματική, από το άλλο φύλο. Στην Ελλάδα, τα στατιστικά στοιχεία του Κέντρου Κακοποιημένων Γυναικών μας δείχνουν ότι η βία δεν απαντάται στα κατώτερα κοινωνικά στρώματα, αλλά σε όλα. Και αυτό συνδέεται πάλι με τα πρότυπα.

- Δηλαδή;

Ζούμε σε μία εποχή που αποθεώνει την βία και όπου το να είναι βίαιος ένας άντρας δεν είναι και τόσο κακό, αντιθέτως θεωρείται μαγκιά. Ενώ όταν είναι βίαιη μια γυναίκα, ή όταν κάνει μια εγκληματική πράξη, την στολίζουν με τα γνωστά επίθετα και την ταυτίζουν με ύαινα, με τίγρη και όλα τα άγρια θηρία της γης. Και ας έχουν το μικρότερο ποσοστό εγκληματικότητας, κάτω του 5%, σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Και στην Ελλάδα;

Βεβαίως. Οι γυναικείες φυλακές Κορυδαλλού είναι η μόνη γυναικεία φυλακή της χώρας μας. Μόνο 390 είναι οι γυναίκες κρατούμενες σε σύνολο 8.295 κρατουμένων. Οι γυναίκες είναι λιγότερο βίαιες από τους άντρες, το υποστηρίζω με πάθος αυτό, οι φυλακές είναι γεμάτες από το αντρικό γένος, όχι από το θηλυκό. Ιστορικά, οι γυναίκες συνδέονται με τη βία.

- Ποια είναι η εξήγηση;

Ίσως επειδή έζησα σε διαφορετικούς χώρους, στον χώρο του ιδιωτικού δηλαδή. Και αν αύριο κατακτήσουν πλήρη ισότητα στο δημόσιο βία, θα γίνουν το ίδιο βίαιες με τους άντρες; Εδώ δεν έχω απάντηση. Αλλά πιστεύω ότι και αταβιστικά οι γυναίκες είναι πιο τρυφερές, είναι υπέρ της προστασίας της ζωής. Αυτές γεννάνε παιδιά, και δεν τα γεννάνε ούτε για να σκοτώνονται ούτε για να σκοτώνουν. Για αυτό και όλα τα ειρηνιστικά κινήματα σε παγκόσμια κλίμακα, κατακλύζονται από γυναίκες.

- Όμως, παρά τις κατακτήσεις της, η σύγχρονη γυναίκα φαίνεται να βιώνει και μεγάλη μοναξιά .

Η μοναξιά φαίνεται περισσότερο στις γυναίκες γιατί πολλή λίγες απολαμβάνουν τα αγαθά και τις απολαβές μιας επιτυχημένης καριέρας.

- Εννοούσα τη μοναξιά σε σχέση με το άλλο φύλο που πλήττει κυρίως τις γυναίκες της καριέρας.

Το ότι έχουν πέραση οι γυναίκες που ανταποκρίνονται στα παραδοσιακά πρότυπα, είναι γεγονός. Μια επιτυχημένη γυναίκα θεωρείται λιγότερο ερωτική, απωθεί τους άντρες, ενώ το αντίθετο συμβαίνει στις γυναίκες, που έλκονται από την επιτυχία του άντρα. Λίγοι είναι οι άντρες που νοιώθουν χαρά και υπερηφάνεια για την επιτυχία της γυναίκας τους και ακόμη λιγότεροι αυτοί που

την βοηθούν να πετύχει τους στόχους της. Οι περισσότεροι παίζουν το παιχνίδι της εξουσίας και στις μεταξύ του ζευγαριού σχέσεις.

- Οπότε;

Από μια σχέση ανταγωνιστική, καταπιεστική και μίζερη, που στερεί την γυναίκα από την αξιοπρέπεια και την αυτονομία της, πιο καλή η μοναξιά. Διότι η εξέλιξη, η καριέρα, είναι ο τομέας ο ανταποδοτικός και δεν πρόκειται να τις απογοητεύσει ποτέ. Ο άλλος τομέας, των διαπροσωπικών σχέσεων, μπορεί να τους δώσει συναρπαστικές στιγμές και πολύ ευτυχία, αλλά μπορεί, επίσης, να τις απογοητεύσει βαθύτατα. Αλλά, ακόμα, σκέφτομαι, τι πρέπει να πούμε ρίχνοντας μια ματιά και στις γυναίκες του αναπτυσσόμενου κόσμου;

Θέσεις τι έχετε δει εκεί;

Η ζωή των γυναικών στην Αφρική με έχει συγκλονίσει. Είναι μια κόλαση, οι συνθήκες διαβίωσης άθλιες, τα δικαιώματα ανύπαρκτα, από το δικαίωμα στην μόρφωση ως το δικαίωμα στην ηδονή – απόδειξη τα εκατομμύρια κλειτοριδεκτομές που γίνονται ακόμη. Έχουμε να δώσουμε πολλούς αγώνες για να βελτιώσουμε τη ζωή τους και, κυρίως, για να τις απαλλάξουμε από αυτές τις φρικτές αντιλήψεις.

- Γυναίκες πρότυπα έχετε;

Υπάρχουν γυναίκες που μου αρέσουν πάρα πολύ, για τη προσωπικότητα και την προσφορά τους, η Μελίνα Μερκούρη από τις Ελληνίδες και από τις ξένες η πρώτη πρωθυπουργός της Νορβηγίας Γκρο Χάρλεμ Μπρούτλαντ.

- Και άντρες;

Ο Κώστας Σημίτης και ο Γιώργος Παπανδρέου. Και ο Ανδρέας Παπανδρέου, παλιά, ήταν ο

χαρισματικός, ο χαριτωμένος, ο πολύ
ελκυστικός, ο πολύ ερωτικός άντρας, ο
γοητευτικός άντρας με όλη τη σημασία της
λέξης.

- Στο κύριο Σημίτη τι σας αρέσει;

Η εντιμότητά του και η προσήλωσή του στους
στόχους που βάζει. Κανείς δεν πίστευε στην
Ευρωπαϊκή Ένωση, το μεγάλο θαύμα που πέτυχε
σε χρόνο ρεκόρ. Στον Γιώργο Παπανδρέου, με
τον οποίο έχω συνεργαστεί στενά παλαιότερα,
με συγκίνησε το ότι αυτά που έλεγε πριν γίνει
υπουργός, τα έκανε πράξη όταν πήγε στο
Υπουργείο Εξωτερικών.

- Εσάς τι σας έφερε στην πολιτική;

Το ενδιαφέρον που έδειχνα από μικρό κορίτσι
για όσα συνέβαιναν γύρω μου και η τάση μου
να υπερασπίζομαι τι δίκιο. Ότι έκανα στη ζωή
μου από τότε, όπου αναμείχθηκε, με κινούσε
αυτή η ανάγκη της προσφοράς.
>Ήταν οι καταβολές σας;

Δεν ξέρω, σίγουρα όμως η επαρχία και οι
αντιλήψεις της με επηρέασαν και με
ευαισθητοποίησαν απέναντι στα ζητήματα του
φύλου μας. Γεννήθηκα και μεγάλωσα στον
Πύργο, όπου συνειδητοποίησα πολύ νωρίς
πόσο άδικη και σκληρή είναι η κοινωνία για τις
γυναίκες. Διότι υπήρχαν δύο μέτρα και δύο
σταθμά, άλλα για τα κορίτσια και άλλα για τα
αγόρια. Αυτά μπορούσαν να παίζουν μπάλα και
να γυρίζουν όποια ώρα ήθελαν στο σπίτι, εμείς
όχι. Ότι για μερικούς δασκάλους ήταν
αδιανόητο να κρατήσει τη σημαία κορίτσι, κι ας
ήταν πρώτη μαθήτρια.

- Ήσαστε πρώτη μαθήτρια;

Ήμουν πάντα αριστούχος, παρότι δεν ήμουν
σπασίκλας. Κι αυτό ήταν από τις ικανοποιήσεις
των παιδικών μου χρόνων, που θα τα
χαρακτήριζα μάλλον ευτυχισμένα . Οι

καλύτερες αναμνήσεις μου συνδέονται με ένα κτήμα που είχαμε έξω από τον Πύργο, όπου περνούσαμε τα καλοκαίρια μας. Υπήρχε μια τεράστια ελιά εκεί πέρα, όπου την κατάβρισκα, έφτιαχνα φορέματα στις κούκλες μου κάτω από τον ίσκιο, τραγουδούσα. Μου άρεσε πάρα πολύ το τραγούδι.

- Αλλά δεν γίνετε τραγουδίστρια

Τελικώς, δεν είχα ταλέντο, δεν με ενδιέφερε κιόλας. Πρότυπό μου, ή αν θέλετε, ένα πρόσωπο που με σημάδεψε, όντας παιδί, ήταν μια θεία μου, αδελφή του πατέρα μου, δασκάλα. Ήταν το ισχυρό πρόσωπο στην οικογένεια, μια γυναίκα πάρα πολύ δυναμική και πρωτοπόρα για κείνα τα χρόνια. Ακόμη και σήμερα, συναντώ μαθητές της που με ρωτούν γι' αυτήν.

- Πρωτοπόρα ως στάση έναντι της κοινωνίας;

Ως προς τον τρόπο διδασκαλίας. Τόλμησε πράγματα αδιανόητα σε δύσκολες εποχές και έδωσε μάχες, όπως το να μένει ο μαθητής στην ίδια τάξη -το θεωρούσε μεγάλο κόστος για την κοινωνία- που υιοθετήθηκαν ύστερα από πολλά χρόνια στο εκπαιδευτικό μας σύστημα. Τα άλλα ήταν φοβερά ταμπού, πού να αντιπαρατεθείς. Εγώ ερωτεύτηκα στα δεκαοκτώ μου και θα ήμουν εξώλης και προώλης, σύμφωνα με την κουλτούρα της περιοχής και τα οικογενειακά ήθη, αν δεν παντρευόμουν

- Παντρευτήκατε;

Βεβαίως, δεν γράφτηκα στο πανεπιστήμιο όπου πέτυχα, προσλήφθηκα στον ΟΤΕ και φυσικά παντρεύτηκα, έναν άνθρωπο με τον οποίο, αν και εξαιρετικό παιδί, τελικά δεν ταίριαζα. Κάναμε την κόρη μας και έτσι πιθανώς θα κυλούσε όλη η ζωή μου, αν δεν συναντούσα τον δεύτερο άνθρωπο, μετά τη θεία μου, που με σημάδεψε.

- Έναν άλλο άντρα;

Τον παλιό γυμνασιάρχη μου Δημήτρη Τσιγουρή, έναν εξαιρετικό άνθρωπο, θεολόγο μάλιστα. Τον συνάντησα το καλοκαίρι του '74 σε ένα ταξίδι μου στον Πύργο, τυχαία, περπατώντας με τον άντρα και την κόρη μου στον δρόμο και γεμάτη χαρά τον χαιρέτησα. Μου ανταπέδωσε μάλλον ψυχρά τον χαιρετισμό και κοιτώντας με περιφρονητικά μου είπε: "Άννα, άλλα περίμενα από σένα". Ήταν ένα σοκ αυτό, με συγκλόνισε.

- Και τι κάνατε;

Γράφτηκα αμέσως στο πανεπιστήμιο και τέλειωσα τις σπουδές μου στην αγγλική φιλολογία. Από το '74 μπήκα και στο ΠΑΣΟΚ, ενώ παράλληλα, στον ΟΤΕ όπου δούλευα, δραστηριοποιήθηκα στον συνδικαλισμό και ευαισθητοποιήθηκα ακόμη περισσότερο στο θέμα της γυναίκας. Από τις διακρίσεις εις βάρος της, τη μισθολογική για παράδειγμα, που έβλεπα εκεί.

- Σήμερα, ποια θεωρείτε μεγάλα προβλήματα της εποχής μας για τον άνθρωπο και το μέλλον του;

Είναι ο κίνδυνος από την εκπληκτική εξέλιξη της τεχνολογίας και της επιστήμης, που μοιάζει με ατομική βόμβα, η οποία μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την καταστροφή του. Και, επίσης, αυτή η απίστευτη φτώχεια στον κόσμο, από τη μια, και ο απίστευτος πλούτος, από την άλλη, που όσο προχωρεί η παγκοσμιοποίηση, βλέπουμε να ανοίγει αντί να κλείνει η ψαλίδα.

- Σας εξοργίζει αυτό;

Βέβαια, το θεωρώ το μεγαλύτερο πρόβλημα και τη μεγαλύτερη πρόκληση της εποχής μας, η πείνα στον Τρίτο Κόσμο αποτελεί στίγμα για τον πολιτισμό μας, ντροπή και αίσχος μας. Δηλαδή, εμείς είμαστε οι τυχεράκηδες του είκοσι τοις

εκατό, που καλοπερνάει, ενώ το ογδόντα τοις εκατό του πληθυσμού της Γης υποσιτίζεται και εκατομμύρια άνθρωποι ζουν με εισόδημα κάτω του ενός δολαρίου την ημέρα. Ενώ εμφανιζόμαστε κοπτόμενοι υπέρ των δικαιωμάτων και των ατομικών ελευθεριών του πολίτη.

- Εμφανιζόμαστε;

Ναι, γιατί το ενδιαφέρον μας είναι ρητορικό περισσότερο. Και δεν είναι μόνο τα ατομικά δικαιώματα και οι ελευθερίες των πολιτών του Τρίτου Κόσμου που καταπατώνται. Σοβαρότατες παραβιάσεις, αν κρίνουμε από τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου, έχουμε και στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ως προς τις συνθήκες κράτησης στις φυλακές ή στα αστυνομικά τμήματα, για παράδειγμα.

- Να φύγουμε λίγο από τα δικαιώματα και να ρωτήσω αν συναισθήματα όπως ο έρωτας έπαιξαν ρόλο στη ζωή σας.

Πολύ μεγάλο ρόλο. Ο έρωτας είναι από τα ωραιότερα πράγματα στη ζωή. Ερωτεύθηκα με πάθος, γνώρισα συναρπαστικές στιγμές αλλά και την απογοήτευση και τον πόνο που συνεπάγεται ο έρωτας, παντρεύτηκα τους δύο άντρες που αγάπησα. Και θα ήθελα να ξαναερωτευτώ.

- Δύο γάμοι και δύο διαζύγια, λοιπόν

Ναι, δύο γάμοι και δύο πολύ επιτυχημένα διαζύγια.

- Αυτό σημαίνει ότι έχετε καλή σχέση με τους πρώην συζύγους;

Όχι, σημαίνει ότι οι αποφάσεις για τα διαζύγια αυτά ήταν σωστές.

- Άλλα πρόσωπα που αγαπάτε;

Λατρεύω την κόρη μου, λατρεύω τις δυο εγγονές μου, αγαπάω παρά πολύ τους φίλους μου, χαίρομαι τη συντροφιά τους, τους υπερασπίζομαι και τους υποστηρίζω μέχρι θανάτου. Έχω ένα κτηματάκι στη Σύρο, όπου πηγαίνω όποτε μπορώ. Για μένα η εξοχή, για μία μέρα έστω, είναι πηγή χαράς, ανανέωσης και ενέργειας.

- Συνδικαλίστρια, αγωνίστρια, γυναίκα δυναμική, μπορούμε να πούμε ότι είστε και μια γυναίκα που δεν φοβάται τίποτε;

Είμαι πάρα πολύ ευαίσθητη απέναντι στην αδικία, στον ανθρώπινο πόνο, στην καταπίεση των αδυνάτων και, ταυτόχρονα, μια γυναίκα που έχει το θάρρος και τη δύναμη να διεκδικεί. Δεν φοβάμαι τη ζωή.

- Το θάνατο;

Δεν έχω παράλογους φόβους, ο θάνατος και η ζωή είναι οι δυο όψεις του ίδιου νομίσματος. Σκέφτομαι πολύ συχνά το θάνατο, αλλά δεν βρίσκω απαντήσεις στα φιλοσοφικά ερωτήματα που έχουν τεθεί και παραμένουν αναπάντητα. Ποιος είναι ο σκοπός και το νόημα της ζωής μας, αφού ερχόμαστε για τόσο λίγο, αφού μόλις αρχίζουμε να μαθαίνουμε, να αποκτούμε εμπειρίες, συνειδητοποιούμε ότι δεν έχουμε και πολύ χρόνο μπροστά μας; Είναι παραβίαση αυτό, είναι άδικο.

- Είναι και το μόνο άδικο που δεν μπορείτε, ούτε μπορούμε να παλέψουμε

Είναι, πράγματι.